

National Public Goods; A Case Study of Social Welfare in Iran and the Compliance of the Upper System Documents with Amartiasen's Definition of Social Welfare

Golzar Aghaei¹, Karamollah Daneshfard^{2}, Gholamreza Memarzadeh³*

1. PhD in Public Decision-Making and Policy-Making Management, Faculty of Management and Economics, Science and Research Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Email: g.ghaei64@gmail.com

2. Professor, Department of Policy Management and Public Decision Making, Faculty of Management and Economics, Science and Research Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

*Corresponding Author: Email: cdaneshfard@yahoo.com

3. Associate Professor, Department of Policy Management and Public Decision Making, Faculty of Management and Economics, Science and Research Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Email: gmemar@gmail.com

A B S T R A C T

Considering the importance of the social welfare issue and emphasizing it in the promulgated laws and regulations, as well as paying attention to the various dimensions of social welfare to achieve a healthy life, it is necessary that the issue first emerges in the promulgated laws and regulations and as The use authority should be provided to the administrators. For this purpose, the issue will be discussed further. In this study, quantitative content analysis for the national public good, especially social welfare, has been done, and the degree of compliance of Iran's laws and regulations in the field of social welfare with the social welfare dimensions of Amartiasen has been calculated. The first result showed that each program showed more growth and attention to welfare indicators than the previous program. The second conclusion is that more than 200 articles have been referred

S.D.I.L.
The SD Institute of Law
Research & Study

Publisher:

Shahr-e- Danesh
Research And Study
Institute of Law

Article Type:

Original Research

DOI:

10.48300/jlr.2023.412566.2422

Received:

23 August 2023

Accepted:

26 November 2023

Published:

4 January 2025

Copyright & Creative Commons:

© The Author(s). 2021 Open Access. This article is licensed under a Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0, which permits use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. To view a copy of this licence, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.

to social welfare indicators. The third conclusion is that among the welfare indicators in the 6th economic, social and cultural development program of the Islamic Republic of Iran, compared to other programs, social welfare has been provided more fully and comprehensively. The fourth conclusion is that equality and justice are generally mentioned in all five development plans, but they are not mentioned in the regulations written based on the upper laws. Also, in the various dimensions of social welfare mentioned by age, the biological dimension, that is, mental health, has not been considered in the constitution and has been neglected.

Keywords: National Public Goods, Social Welfare, Laws and Regulations of Social Welfare, Social Welfare of Iran, Public Good.

Excerpted from the Ph.D. thesis entitled "Designing the Pathology Model of the National Public Goods Policy Implementation System: A Study in Social Welfare", Faculty of Management and Economics, Science and Research Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Funding:

The author(s) received no financial support (funding, grants, and sponsorship) for the research, authorship, and/or publication of this article.

Author contributions:

Golzar Aghaei: Conceptualization, Methodology, Data Curation, Writing - Review & Editing.

Karamollah Daneshfard: Conceptualization, Methodology, Data Curation, Writing - Review & Editing, Supervision.

Gholamreza Memarzadeh: Conceptualization, Methodology, Data Curation, Writing - Review & Editing, Supervision.

Competing interests: The authors declare that they have no competing interests.

Citation:

Aghaei, Golzar, Karamollah Daneshfard & Gholamreza Memarzadeh. "National Public Goods; A Case Study of Social Welfare in Iran and the Compliance of the Upper System Documents with Amartiasen's Definition of Social Welfare". *Journal of Legal Research*, 23, no. 60 (January 4, 2025), 109-138.

Extended Abstract

Introduction: The government in any country is responsible for thousands of different policies, both at the macro level and at the micro level. Therefore, it is necessary to classify policies according to their types. There is no one-size-fits-all classification. In short, in America, three common classes have been used by policy thinkers. The third classification is commodity classification. Some policies related to collective goods, that products cannot be divided. Therefore, if the goods are provided. It should be available to everyone. For example, national defense, clean air and traffic control. Of course, providing such goods requires regulations and redistribution of financial resources. Therefore, creating such benefits from the policies seems to be acceptable. But goods cannot be divided. (Kaul and Mendoza, 2003)

Theoretical Framework: According to the literature on social welfare, the definition used in this research is the age definition of social welfare, which has 4 dimensions. The biological dimension includes: physical health (against disability and disease) and mental health including; Demographic composition, age pyramid, life expectancy, nutrition, etc. legal dimension; including the protection laws for the affected and vulnerable groups, the laws related to children, adolescents and women, and the penal laws regarding youth delinquency and social harm; The social dimension includes security, social skills, leisure time, family, population, groups at risk such as women and children, and social participation; The economic dimension includes poverty, security, economic development, employment, housing, subsidy payment system, public benefit and non-profit economy, social justice, economic support for vulnerable groups, etc. (San, 2017). Social welfare in Iran has been found in the text of the country's constitution, which includes indicators such as establishing the economic system, eliminating poverty and deprivation, providing food and clothing, providing housing, employment, health and medical care, insurance and pension, supporting It is the unemployed, the elderly, the disabled, women and children without guardians, the survivors and the victims of accidents, and education. According to the previous researches, this question is raised: Is social welfare fully covered in the laws and regulations of the country? For this question, one of the social welfare indicators should be considered. Here, the age index is used to determine the dimensions of social welfare, and another question is whether all the dimensions of social welfare of Amartyasan have been reflected in the upstream regulations?

Considering the importance of the issue of social welfare and emphasizing it in the promulgated laws and regulations, as well as paying attention to the various aspects of social welfare to achieve a healthy life, it requires that the

issue first emerges in the promulgated laws and regulations and is used as a reference. be available to the executives.

Methodology: In this study, quantitative content analysis for the national public goods, especially social welfare, has been done and the degree of compliance of Iran's laws and regulations in the field of social welfare with the social welfare dimensions of Amartiasen has been calculated. The statistical population of the research is all the top documents of the system regarding social welfare, including (constitutional law, five-year development plan laws, budget laws, social security law and related regulations and laws).

Discussion and Results: The findings showed that from the analysis of upstream data and documents after the Islamic revolution, each program has been more growth and attention to welfare indicators than the previous program. The second conclusion obtained from the review of the constitution and development laws and other related laws and regulations is that more than 200 articles have been referred to social welfare indicators. The third conclusion is that among the welfare indicators in the 6th economic, social and cultural development program of the Islamic Republic of Iran, compared to other programs, social welfare has been provided more fully and comprehensively. The fourth conclusion is that equality and justice are generally mentioned in all the five development plans, but they are not mentioned in the regulations written based on the upper laws. Also, in the various dimensions of social welfare mentioned by age, the biological dimension, that is, mental health, has not been considered in the constitution and has been neglected. Despite the fact that in the principles of the constitution in principle 19- equal rights and principle 29- enjoying a healthy life. Also, the results of this research show that based on the country's five-year development laws and other related laws and regulations (housing, public education, insurance, transportation, national security, health facilities, social services, employment, nutrition and clothing) in social welfare categories are known as national public goods. It is worth mentioning, in this research, it was found that in all the development programs of the country and other laws and regulations, several things are of interest: 1- Absence of a comprehensive definition and an obstacle to social welfare in the laws and regulations. 2- Numerous laws and their repetition and overlap in the duties of executive organizations. 3- Lack of prioritization of development indicators and parallel work. 4- Repetition of articles related to social welfare in all laws and regulations and annually in the country's budget law. 5- Determining general and visionary goals and the absence of an evaluation plan at the end of the programs. 6- Failure to determine the expiration date of specific legal and regulatory articles.

کالای عمومی ملی؛ مطالعه موردی رفاه اجتماعی در ایران و انطباق اسناد بالادستی نظام با تعریف آمارتیا سن از رفاه اجتماعی

گلزار آقایی^۱، کرم‌اله دانش فرد^۲، غلامرضا معمارزاده^۳

۱. دکترای مدیریت خطمشی‌گذاری و تصمیم‌گیری عمومی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

g.ghaei64@gmail.com

۲. استاد، گروه مدیریت خطمشی‌گذاری و تصمیم‌گیری عمومی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

*نویسنده مسئول: cdaneshfard@yahoo.com

۳. دانشیار، گروه مدیریت خطمشی‌گذاری و تصمیم‌گیری عمومی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

gmemar@gmail.com

چکیده:

با توجه به اهمیت موضوع رفاه اجتماعی و تأکید بر آن در قوانین و مقررات ابلاغی و نیز توجه به ابعاد مختلف رفاه اجتماعی برای دستیابی به یک زندگی سالم، لازم است نخست موضوع در قوانین و مقررات ابلاغی منصفه ظهور یافته و به‌عنوان مرجع استفاده در اختیار مجریان قرار گیرد. در این مطالعه به تحلیل محتوای کمی برای کالای عمومی ملی به‌ویژه رفاه اجتماعی پرداخته شده و میزان انطباق قوانین و مقررات ایران در حوزه رفاه اجتماعی با ابعاد رفاه اجتماعی آمارتیا سن محاسبه شده است. جامعه آماری پژوهش، تمامی اسناد بالادستی نظام در خصوص رفاه اجتماعی از جمله (قانون اساسی، قوانین پنج‌ساله برنامه توسعه، قوانین بودجه، قانون تأمین اجتماعی و آیین‌نامه‌ها و قوانین موردی مرتبط) است. یافته‌های حاصل از تحلیل داده‌ها و اسناد بالادستی بعد از انقلاب اسلامی نشان داد که هر برنامه نسبت به برنامه قبل از خود از رشد و توجه بیشتری به نسبت به شاخص‌های رفاهی برخوردار بوده است. دومین نتیجه‌گیری حاصل شده

کی‌رایت و مجوز دسترسی آزاد:

کی‌رایت مقاله در مجله پژوهش‌های حقوقی نزد نویسنده (ها) حفظ می‌شود. کلیه مقالاتی که در مجله پژوهش‌های حقوقی منتشر می‌شوند با دسترسی آزاد هستند. مقالات تحت شرایط مجوز 4.0 Creative Commons Attribution Non-Commercial License منتشر می‌شوند که اجازه استفاده، توزیع و تولید مثل در هر رسانه‌ای را می‌دهد، به شرط آنکه به مقاله استناد شود. جهت اطلاعات بیشتر می‌توانید به صفحه سیاست‌های دسترسی آزاد نشریه مراجعه کنید.

پژوهش‌های حقوقی

نوع مقاله:

پژوهشی

DOI:

10.48300/jlr.2023.412566.2422

تاریخ دریافت:

۱ شهریور ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش:

۵ آذر ۱۴۰۲

تاریخ انتشار:

۱۵ دی ۱۴۰۳

از بررسی قانون اساسی و قوانین توسعه‌ای و سایر قوانین و مقررات مرتبط این است که از مجموع کل مواد اشاره‌شده به شاخص‌های رفاه اجتماعی بالغ بر ۲۰۰ ماده به شاخص‌های رفاهی اشاره شده است. نتیجه‌گیری سوم اینکه شاخص‌های رفاهی در برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران نسبت به دیگر برنامه‌ها به نسبت کامل‌تر و جامع‌تر به تأمین رفاه اجتماعی پرداخته است. چهارمین نتیجه‌گیری اینکه در تمامی برنامه‌های پنج‌گانه توسعه به برابری و عدالت اشاره کلی شده ولی در مقرراتی که بر اساس قوانین بالادستی نگاشته شده به آنها اشاره‌ای نشده است. همچنین اینکه در ابعاد مختلف رفاه اجتماعی مورد اشاره سن، در قانون اساسی به بعد زیستی یعنی سلامت روان توجه نشده است و مغفول مانده است، با وجود اینکه در اصول ۱۹ و ۲۹ قانون اساسی به تساوی حقوق و برخورداری از یک زندگی سالم به‌صراحت اشاره شده است. همچنین نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد که بر اساس قوانین پنج‌ساله توسعه کشور و سایر قوانین و مقررات مربوط، موضوعات مسکن، آموزش عمومی، بیمه، حمل‌ونقل، امنیت ملی، امکانات بهداشتی، خدمات اجتماعی، اشتغال، تغذیه و پوشاک در زمره رفاه اجتماعی به‌عنوان کالای عمومی ملی شناخته می‌شوند.

کلیدواژه‌ها:

کالای عمومی ملی، رفاه اجتماعی، قوانین و مقررات رفاه اجتماعی، رفاه اجتماعی ایران، کالای عمومی.

برگرفته از رساله دکتری با عنوان «طراحی مدل آسیب‌شناسی نظام اجرای خط‌مشی‌گذاری کالای عمومی ملی: مطالعه‌ای در رفاه اجتماعی»، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

حامی مالی:

این مقاله هیچ حامی مالی ندارد.

مشارکت نویسندگان:

گلزار آقایی: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، نظارت بر داده‌ها، نوشتن - بررسی و ویرایش.
کرم‌اله دانش‌فرد: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، نظارت بر داده‌ها، نوشتن - بررسی و ویرایش، نظارت.
غلامرضا معمارزاده: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، نظارت بر داده‌ها، نوشتن - بررسی و ویرایش، نظارت.

تعارض منافع:

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

استناددهی:

آقایی، گلزار، کرم‌اله دانش‌فرد و غلامرضا معمارزاده. «کالای عمومی ملی؛ مطالعه موردی رفاه اجتماعی در ایران و انطباق اسناد بالادستی نظام با تعریف آمارتیا سن از رفاه اجتماعی». مجله پژوهش‌های حقوقی، ۲۳، ش. ۶۰ (۱۵ دی ۱۴۰۳)، ۱۰۹-۱۳۸.

مقدمه

دولت در هر کشوری مسئول هزاران سیاست‌گذاری مختلف، چه در سطح کلان و چه در سطح خرد است؛ بنابراین نیاز است که طبقه‌بندی سیاست‌ها با توجه به انواع آنها صورت پذیرد. یک طبقه‌بندی مناسب برای همه مقاصد وجود ندارد. به‌طور خلاصه در آمریکا سه طبقه عام به‌وسیله اندیشمندان خط‌مشی‌گذاری به کار گرفته شده که در جدول ۱ نشان داده شده است. در سومین طبقه‌بندی که طبقه‌بندی کالایی است و برخی از سیاست‌های مربوط به کالای جمعی لحاظ می‌شود همچون محصولات نمی‌توانند تقسیم شوند؛ بنابراین اگر کالا ارائه شده باشد، باید برای همه ارائه شود. مانند دفاع ملی، هوای پاک و کنترل ترافیک. البته ارائه چنین کالاهایی مستلزم مقررات و توزیع مجدد منابع مالی است؛ بنابراین به نظر می‌رسد ایجاد چنین مزایایی از خط‌مشی‌ها بخش‌پذیر باشد، اما کالاها نمی‌توانند قابل تقسیم باشند.^۱

جدول ۱- طبقه‌بندی‌های خط‌مشی

اهداف	انواع	کالاها
امنیت	توزیعی	جمعی یا عمومی ^۳
عضویت ^۲	تنظیمی	خصوصی
رفاه	خودتنظیمی	
نیازها	توزیع مجدد	

اولین بار پل سامولسون^۴ در سال ۱۹۵۴ عبارت کالای عمومی را در علم اقتصاد مطرح نمود. کالای عمومی در علم اقتصاد به معنای کالایی است که از بین نمی‌رود؛ یعنی با مصرف کردن آن کالا توسط یک فرد، موجود بودن آن کالا برای مصرف دیگران کاهش نمی‌یابد و همه می‌توانند هم‌زمان از آن استفاده کنند. همچنین قابل صرف‌نظر نیستند؛ یعنی نمی‌توان مانع هیچ‌کسی در استفاده از آن کالا شد. هدف سامولسون از طرح کالای عمومی این بود که با وجود اینکه افراد خصوصی می‌توانند با انگیزه بیشتر ساختن نفع شخصی، کالاهای زیادی را تولید کنند و به مصرف خود یا دیگران تخصیص دهند،

1. Inge Kaul & Ronald U. Mendoza, "Advancing the Concept of Public Goods", in Inge Kaul (ed.), *Providing Global Public Goods: Managing Globalization* (New York: Oxford Academic, 2003), 78-111.

۲. منظور از عضویت، تعیین این است که چه کسی عضو جامعه می‌باشد یا نمی‌باشد. اعضای جامعه سیاسی شهروندان می‌باشند که از حقوق خاصی برخوردارند و برخوردار از مسئولیت‌های مشخص که از سوی ساکنان پذیرفته نشده و بازدیدکنندگانی که شهروند نیستند. موضوع شهروندی در دهه‌های اخیر با افزایش مهاجرت اهمیت پیدا کرده است.

3. Collective or Public

4. Paul Samulson

طبقه‌ای از کالاها هم هستند که در نظام بازار به اندازه کافی تولید نمی‌شوند زیرا خصوصیت داوطلبانه دارند که به این کالاها، کالاهای عمومی می‌گویند. این کالاها، کالاهایی رقابت‌ناپذیر و غیرانحصاری‌اند.^۵ تعریف کالای عمومی عکس کالای خصوصی است، یعنی در مصرف رقابت‌ناپذیر و در منافع غیرقابل استثنا هستند. بازار نمی‌تواند به‌طور کارا این کالاها را قیمت‌گذاری کند. آنها به‌عنوان شکست‌های بازار طبقه‌بندی شده و موارد توجیهی برای مداخله دولت است. بر اساس ویژگی‌های اساسی کالاها (رقابت‌پذیری، رقابت‌ناپذیری، استثناپذیری و استثناپذیری) در جدول ۲ رویکرد متداول به کالاهای عمومی نشان داده شده است.^۶

جدول ۲- رویکرد متداول به کالاهای عمومی

	رقابت‌پذیری	رقابت‌ناپذیری
استثنایپذیر	<p>ربع اول^۷: مثال:</p> <ul style="list-style-type: none"> - شیر - زمین - آموزش 	<p>ربع دوم: مثال‌ها:</p> <ul style="list-style-type: none"> - تحقیق و توسعه - دانش غیرتجاری (همچون قضیه فیثاغورث) - هنجارها و استانداردها - رژیم‌های حقوق مالکیت - احترام به حقوق بشر - سیگنال‌های تلویزیون
استثنایناپذیر	<p>ربع چهارم: مثال‌ها:</p> <ul style="list-style-type: none"> - اتمسفر - حیات وحش 	<p>ربع سوم^۸: مثال‌ها:</p> <ul style="list-style-type: none"> - نور مهتاب - صلح و امنیت/تعارض - قانون و نظم/هرج و مرج - ثبات مالی / بی‌ثباتی فراوان - ثبات اقتصادی/رشد پایین - پتانسیل رشد و توسعه (همچون نیروی کار آموزش‌دیده) - کارآمدی / ناکارآمدی بازارها - شیوع بیماری‌های واگیر/ کنترل و ریشه‌کن کردن

با توجه به تفکیک کالای عمومی و خصوصی از دو منظر استثناپذیری و رقابت‌پذیری، جداسازی

۵. محمود باقری و سمیه سادات میرلوسانی، «جایگاه بین‌المللی کالای عمومی در رویکرد عدالت توزیعی»، پژوهشنامه حقوق خصوصی، ۱، ۲ (۱۳۹۱).

۶. خصوصیات اعلام‌شده مهم هستند و توسط سیاست‌های عمومی و یا دیگر اقدامات انسانی قابل تغییر نیستند.

۷. در ادبیات موضوع، کالاهایی که در این ربع قرار می‌گیرند، آنهایی هستند که دارای مزایای رقابت‌پذیری و استثناپذیری هستند، اغلب به‌طور خودکار کالای خصوصی پنداشته می‌شوند؛ اما خصوصیات رقابت‌ناپذیری و استثناپذیری صرفاً از علائم کالای بالقوه برای (عمومی) خصوصی نیست.

۸. کالاهایی که در این ربع قرار می‌گیرند اغلب کالای عمومی خالص نامیده می‌شود، فرض رقابت‌ناپذیر و استثناپذیر. بیشتر اینها می‌تواند در کمیت‌های متغیر موجود باشد، در دامنه به‌طور کافی و ناکافی عرضه شده است؛ اما مقدار کالا به‌طور یکسان برای همه مصرف‌کنندگان در دسترس است.

کالایی صورت گرفت. کاول و میندوزا^۹ با بررسی ادبیات موضوع متوجه شدند که کالاهای عمومی گسترده و متنوع هستند و صرف تعریف کالای عمومی از طریق دو ویژگی کلی کافی نیست و اینکه همیشه تعریف کالای عمومی با تعریف فوق مطابقت ندارد. دلیل عمده این است که جامعه و دولت می‌تواند در رقابت‌پذیری (ناپذیری) و استثناپذیری (ناپذیری) مزایای استفاده کالا تغییر اعمال کند. کالاهای اغلب در نتیجه انتخاب آگاهانه خطامشی‌ها، خصوصی یا عمومی هستند. بر اساس این موضوع، تعریف کالاهای عمومی غیراستثناپذیر یا متفاوت از عمومی به‌طور بالفعل در فرض قرار می‌گیرد که در جدول ۳ بر اساس ساخت‌های اجتماعی کالای عمومی و خصوصی دسته‌بندی می‌شود. در این جدول از لحاظ فنی کالاهای غیرقابل استثنا و اغلب در ربع ۳ قرار می‌گیرند. یکی از راه‌های پیش‌رو در تعریف کالای عمومی برای توسعه تعریف، شامل تمامی کالاهای در حوزه عمومی (جدول ۳) است. این کالاهای معمولاً به سه گروه تقسیم می‌شوند: به لحاظ فنی غیرقابل استثنا هستند، به دلیل طراحی سیاسی عمومی است و سهواً عمومی شناسایی شده است. لذا کالاهایی که به دلیل طراحی سیاسی آن عمومی طراحی شده است و سهواً عمومی شناسایی شده است. کالاهایی که سهواً عمومی شناخته شده‌اند آنهایی هستند که هنوز کشف نشده‌اند برای مثال ایدز در مراحل نوپای خود در چند دهه قبل.

تفاوت اصلی در جدول ۲ و ۳ در شرایط استفاده از کالای خصوصی و عمومی است، زمانی که بر اساس خصوصیات اصلی و موقعیت‌های تعیین‌شده به نحوی اجتماعی ارزیابی شده‌اند.

موضوع این پژوهش به‌صورت خاص در خصوص رفاه اجتماعی است که در ربع سوم کالاهای عمومی خالص واقع شده است. در این ربع که در حوزه عمومی هست در ساخت اجتماعی مطابق با جدول فوق جزء کالاهایی است که رقابت‌ناپذیر و استثناپذیرند. برای عرضه کالای عمومی مشکل مصرف نارسایی بازار، بهره‌وری بی‌هزینه (شاید مردم از این هراس دارند که اگر برای مثال به بهبود جاده‌ها علاقه نشان دهند در نهایت از جیب خودشان باید پولی بپردازند) است.

لازم به ذکر است حضور دولت یکی از عوامل مؤثر برای حل نارسایی بازار است؛ اما برخی اقتصاددانان همچون استایگر و فریدمن‌ها با این فرض که کوتاهی بازار توجیهی برای فعالیت دولت است مخالف‌اند و آن را دلیلی بر وسیع‌تر شدن دولت می‌دانند و معتقدند که مصرف‌کننده باید از خودش مراقبت کند.

9. Kaul and Mendoza

جدول ۳- وضعیت کالاهایی که به‌طور اجتماعی تعیین شده است: مفهوم گسترده کالاهای عمومی (بر اساس ساخت‌های

اجتماعی)

	رقابتی	رقابت‌ناپذیر		
استثناپذیر	ربع اول: کالاهای خصوصی - شیر - زمین - آموزش	ربع دوم: ۲ الف- کالاهای غیررقابتی ساخته‌شده استثناپذیر - دانش انحصاری تولید فرآوردها - تلویزیون کابلی و ماهواره‌ای	استثناپذیر	
	حوزه خصوصی	۲ ب: کالاهای غیررقابتی حفظ‌شده یا استثناپذیر ساخته شده است. - تلویزیون عمومی - رژیم‌های حقوقی مالکیت - هنجارها و استانداردها - دانش غیرتجاری (مانند قضیه فیثاغورث) - احترام به حقوق بشر - هنوز ناشناخته «صدمات» (مانند آلاینده‌های کشف نشده)		حوزه عمومی
	ربع ۴ ۴ الف- کالاهای رقابتی (بخشی) استثناپذیر اتمسفر: مجوزهای آلودگی هوا ذخایر ماهی: سهمیه ماهیگیری عوارض جاده‌ها	ربع سوم: کالای عمومی خالص: نور مهتاب صلح و امنیت/تعارض قانون و نظم/هرج و مرج ثبات مالی / بی‌ثباتی فراوان ثبات اقتصادی/رشد ضعیف پتانسیل رشد و توسعه (همچون نیروی کار آموزش‌دیده) کارآمدی/ نا کارآمدی بازارها شیوع بیماری‌های واگیر/ کنترل و ریشه‌کن کردن دانش در برگرفته در مواد مخدر دارویی		
۴ ب: رقابتی نگه‌داشتن کالاها یا استثناپذیری ساختن ^{۱۰} اتمسفر حیات وحش همچون ذخایر ماهی پارک‌های عمومی و ذخایر طبیعی آموزش و پرورش عمومی و مراقبت‌های بهداشتی برای همه				

اگرچه مصرف‌کننده‌ها خود نیز توانمندند ولی هزینه اندک حمایت از مصرف‌کننده برای دولت در مقایسه با هزینه ناشی از فروش اسباب‌بازی یا داروهای غیرمجاز یا سعی در پرداخت خسارت نامعقول از طریق سیستم قضایی بسیار ناچیز است. کوتاهی‌های بسیاری در بازار وجود دارد اما اینکه دولت از چه زمانی باید دخالت کند چندان روشن نیست. بازارها ممکن است شکست بخورند اما اقدامات دولت

۱۰. در ربع چهارم دو نوع اصلی از کالاها وجود دارند. اول، رقابت‌پذیر و استثناپذیر که به آنهایی که منابع مشترک دارند، اشاره دارد. زیرا این کالاها ذاتاً رقابتی طراحی شده‌اند، استفاده زیاد از این کالاها می‌تواند برای پایدارشان تهدیدآمیز باشد. در این مواقع، راه‌حل این است که آنها را استثناپذیرتر کنند، هرچند به‌طور کامل نمی‌توان آنها را استثناپذیر نمود. کالاهای جدید همچون مجوزهای آلودگی (ربع ۴ را ببینید) اغلب برای استفاده از مدیریت منابع اختراع شده‌اند. در کشورها با کنترل‌های آلودگی هوا، برای نمونه، اتمسفر هنوز برای عموم در دسترس است. اما آن نمی‌تواند به‌طور افراطی (همان‌طور که آلودگی کاهش یافته) به‌وسیله شرکت‌ها استفاده شده باید هم‌اکنون به‌طور خصوصی خریداری نمود و مجوزهای آلودگی قابل دادوستد است. نوع دوم کالاها که می‌توان به‌طور کامل خصوصی نگه داشت اما به‌وسیله انتخاب خط‌مشی اغلب غیرقابل استثنا طراحی می‌شوند.

برای کم کردن یک مشکل نیز ممکن است با مشکل مواجه شود.^{۱۱} در تولید کالای عمومی به صورت خصوصی می‌بایست به سه پرسش پاسخ داده شود: ۱- عرضه کالای عمومی چه مقدار باشد؟ ۲- تأمین هزینه این عرضه چگونه است؟ و ۳- اطلاعات لازم چگونه حاصل و به چه کسانی و به چه میزانی کالای عمومی تولید شود؟^{۱۲} رویکردی که در پاسخ به پرسش چه کسانی و چه میزانی از کالای عمومی تولید شود بدین طریق است:

- دستور و کنترل: مثال ترافیک، تعیین میزان عوارض استفاده از محدوده طرح ترافیک و دستور به داشتن معاینه فنی خودرو و منع ورود خودروهای با آلاینده‌ی بالا
- وضع مالیات برای کاستن از ترافیک
- ایجاد سازمانی برای تصمیم‌گیری در مورد میزان ترافیک ایجاد شده از طریق تخصیص طرح ترافیک و مجوز و مراکز معاینه فنی

۱- رفاه اجتماعی

در اعلامیه جهانی حقوق بشر که در سال ۱۹۴۸ به تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد رسید، اصطلاح تأمین اجتماعی و سلامت و رفاه مورد توجه بوده که در ماده ۲۲ و ۲۵ آن ذکر شده هر کس به‌عنوان یک عضو جامعه، حق تأمین اجتماعی دارد و مجاز است به‌وسیله کوشش‌های ملی و همکاری‌های بین‌المللی، حقوق اقتصادی، فرهنگی خود را که لازمه مقام و رشد آزادانه شخصیت اوست، با رعایت تشکیلات و منابع هر کشور به دست آورد و هرکس حق دارد از سطح یک زندگانی برخوردار باشد که سلامت و رفاه او و خانواده‌اش از جمله خوراک و لباس و مسکن و رسیدگی‌های پزشکی آنان را تأمین کند.^{۱۳} از رفاه معمولاً معانی خوشبختی، شادی، سلامتی، موفقیت و کامیابی استنباط می‌شود.^{۱۴} رفاه را می‌توان از ابعاد متفاوتی مورد تجزیه و تحلیل قرار داد. در مبنای مطالعات اجتماعی، آن را مجموعه‌ای متشکل از خدمات، مؤسسات و نهادها برای تأمین زندگی مطلوب و برخورداری از موهبت‌های طبیعی

۱۱. آون هیوز، «مدیریت دولتی نوین - نگرشی راهبردی (استراتژیک) سیر اندیشه‌ها، مفاهیم و نظریه‌ها»، مترجم سیدمهدی

الوانی، سهراب خلیلی شورینی، غلامرضا معمارزاده، چاپ ۲۰ (تهران: انتشارات مروارید، ۱۴۰۱)

۱۲. عباس زنده‌باف، کالای عمومی جهانی (تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، ۱۳۹۱)

۱۳. اعلامیه جهانی حقوق بشر (مصوب ۱۰ دسامبر ۱۹۴۸ مجمع عمومی سازمان ملل متحد)، ۱۳۲۷.

۱۴. صادق بختیاری، همایون قربانی و سمیه قربانی، «شاخص ترکیبی رفاه اقتصادی و اندازه‌گیری آن برای انتخاب

کشورهای درحال توسعه»، پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی، ۳، ۱۳۹۱، ۴۱-۵۸.

و منابع اجتماعی تعریف می‌کنند.^{۱۵} سیاست رفاه اجتماعی مشمول مجموعه‌ای از مباحث سیاسی است درباره اینکه چه کاری باید در مورد فقرا انجام شود، یا اینکه آیا باید کاری اصلاً انجام شود. مشکل واقعی در رفاه اجتماعی، سازمان و مدیریت یا ارائه خدمات نیست؛ بلکه مستلزم تعارض‌های سیاستی بر روی ماهیت و دلیل فقر و بی‌عدالتی و نقش دولت در جامعه، بار مالیاتی که توسط مالیات‌دهندگان صورت می‌گیرد، راهبردهای مناسب برای تطبیق مشکلات اجتماعی، مشکلاتی که به‌وسیله بیمه‌های اجتماعی خاص مطرح می‌شود و برنامه‌های حمایتی عمومی، وابستگی نسبی که برای تهیه نقد نسبت به خدمات به فقرا جایگزین می‌شود و نیاز به تغییر و ماهیت خود تصمیم‌گیری است. به‌طور خلاصه رفاه اجتماعی، کشمکش مستمر سیاسی درباره مباحثی که به‌وسیله فقر و بی‌عدالتی به‌وسیله سایر مشکلات اجتماعی در جامعه مطرح می‌شود، است. همچنین سیاست رفاه اجتماعی، هر آنچه دولت انتخاب می‌کند یا نمی‌کند که کیفیت زندگی مردم را تحت تأثیر قرار دهد، است.^{۱۶} به نظر آمارتیا سن رفاه اجتماعی با واژگانی چون حمایت اجتماعی، بیمه اجتماعی، تأمین اجتماعی، خدمات اجتماعی و بهزیستی ارتباط نزدیک دارد و گاهی به‌عنوان مفهوم مشترک استفاده می‌شود.^{۱۷} به اعتقاد آبراموویتز^{۱۸} رفاه اجتماعی، مفهومی عام و خاص است که در حوزه عام آن شامل حقوق عمومی، شهروندی و خدمات اجتماعی است. با توجه به ساختار اجتماعی دربرگیرنده بعد مادی و معنوی است. در بعد معنوی مشمول تعلیم و تربیت و برداشتن جهل و بی‌سوادی، حمایت قانونی از عموم مردم و برخورداری از حقوق انسانی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی و توجه به خانواده به‌عنوان رکن نهاد اجتماعی است. نظم‌دهی به خدمات اجتماعی در بستر قوانین و خط‌مشی‌های اجتماعی به‌منظور افزودن رضایت جمعی در این بعد قرار می‌گیرد. همچنین بعد مادی به تأمین نیازهای اساسی، خوراک، پوشاک، اشتغال و مسکن، بهداشت و درمان توجه دارد.^{۱۹} با وجود اینکه در تعاریف مفهومی واحد برای رفاه وجود ندارد، اما وجود رفاه اجتماعی، واقعیتی ضروری برای هر جامعه‌ای است.^{۲۰} با این حال سازمان ملل متحد، در تعریف رفاه اجتماعی،

۱۵. میرطاهر موسوی و محمدعلی محمدی، مفاهیم و نظریه‌های رفاه اجتماعی (تهران: دانژه، ۱۳۸۸).

16. Diana M. Dinitto, *Social welfare: politics and public policy* (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, 1991)

17. Amartya Sen, *Collective choice and social welfare: Expanded edition* (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2017)

18. Abramovitz

19. Mimi Abramovitz, *Regulating the lives of women: Social welfare policy from colonial times to the present* (London; New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2018)

20. James Midgely, *Assets in the Context of Welfare Theory: A Developmentalist Interpretation* (St. Louis, MO: Center for social development, George Warren Brown School of Social Work, Washington University, 2000)

آن را به‌عنوان دامنه وسیع از فعالیت‌ها و برنامه‌هایی می‌داند که با نظارت و کمک دولت جهت بهزیستی عموم مردم جامعه انجام می‌شود.

۲- رفاه اجتماعی در ایران

مفهوم و محتوای رفاه اجتماعی در چند دهه گذشته با تغییرات عمده‌ای مواجه شده است. در دهه ۱۹۷۰ همسو با گفتمان مسلط رفاه اجتماعی تا این دهه یعنی گفتمان مادی که معطوف به مقوله‌های کمی، عینی، سنجش‌پذیر و اقتصادی به‌مثابه علل یا موانع رفاه اجتماعی بود.^{۲۱} برنامه‌های رفاه اجتماعی نیز ناظر به تأمین حداقل نیازهای اساسی تمام مردم جامعه بود. در دهه ۱۹۸۰ این مفهوم به مجموعه اقدامات و خدمات اجتماعی به‌منظور تأمین نیازهای افراد و گروه‌ها و غلبه بر مسائل اجتماعی اطلاق شد. از دهه ۱۹۹۰ به بعد، رفاه اجتماعی به مجموعه شرایطی گفته شد که در آن خشنودی انسان در زندگی حاصل می‌شود.^{۲۲} علاوه بر کشورهای توسعه‌یافته که ارتقای کیفیت زندگی و سطح رفاه اجتماعی در جامعه را یکی از هدف‌های مهم سیاست‌گذاری اجتماعی و اقتصادی خود می‌دانند، کشورهای درحال توسعه نیز افزایش رفاه اجتماعی را هدف بنیادی و معیار اساسی توسعه‌یافتگی به حساب می‌آورند.^{۲۳} کشور ما نیز از این قاعده مستثنی نبوده است. برنامه‌ریزی ایران در دهه ۴۰ شمسی در برنامه عمرانی چهارم پیش از انقلاب (۵۱-۱۳۴۷) نخستین بار فصلی مجزا به رفاه اجتماعی اختصاص یافت که برنامه‌های بیمه اجتماعی، رفاه خانواده و کودک، ورزش و رفاه جوانان، رفاه کارگران، رفاه روستاییان و رفاه گروه‌های خاص (معلولان جسمی، روانی و اجتماعی) را در برمی‌گرفت.^{۲۴} در برنامه عمرانی پنجم (۵۶-۱۳۵۲) دو اصل رونق کشاورزی و توسعه امور رفاه اجتماعی مورد تأکید قرار گرفت و نخستین بار در روند برنامه‌ریزی کشور، اهداف اجتماعی در اولویت قرار گرفتند.^{۲۵} برنامه عمرانی ششم (۶۱-۱۳۵۷)

۲۱. محبوبه حامد، «بررسی تطبیقی قانون برنامه عمرانی پنجم و برنامه پنجم توسعه (با تأکید بر شاخص‌های رفاه اجتماعی مورد توجه در مددکاری اجتماعی)»، فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، ۴، (۱۳۹۴)، ۱۸۹-۲۲۰.

۲۲. سید احمد فیروزآبادی و سید رسول حسینی، «رابطه اعتماد، آگاهی و شبکه‌های اجتماعی با رفاه اجتماعی در شهر تهران»، رفاه اجتماعی، ۱۳، ۴۹ (۱۳۹۲)، ۷-۳۹.

۲۳. محمدحسن طرازکار و منصور زیبایی، «بررسی معیارهای رفاه اجتماعی و توزیع درآمد و فقر در جوامع روستایی و شهری مطالعه موردی استان‌های فارس و اصفهان و سمنان»، اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۱۲، ۴۸ (۱۳۸۳)، ۱۳۷-۱۵۴.

۲۴. غلامرضا غفاری و رضا امیدی، «چرخش مفهومی و نظری از فقر به سازه مطروودیت اجتماعی»، برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، ۱، ۴ (۱۳۹۱)، ۱-۳۲.

۲۵. همانجا

که البته با وقوع انقلاب امکان تصویب و اجرا نیافت و برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مربوط به بعد از انقلاب نیز به صورت‌های گوناگون به سیاست‌ها و مؤلفه‌های رفاه اجتماعی توجه نشان داد (صرف‌نظر از چندوچون این توجه و کمیت و کیفیت برنامه‌های رفاهی). مثلاً در برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (۱۳۷۲-۱۳۶۸) بیشترین سهم اعتباری در امور اجتماعی به آموزش و پرورش عمومی، بهداشت و درمان و تغذیه اختصاص یافت و در برنامه دوم توسعه (۷۸-۱۳۷۴) آموزش و پرورش، بهداشت و درمان و تأمین اجتماعی بیشترین سهم از اعتبارات مربوط به امور اجتماعی را دریافت کردند. همچنین در برنامه سوم (۸۳-۱۳۷۹) به مواردی مانند نظام تأمین اجتماعی و یارانه‌ها (بیمه‌های همگانی و تکمیلی (و سیاست‌های بهداشت و درمان، تأمین مسکن، حفاظت محیط زیست و آموزش عالی در قالب فصول جداگانه) اشاره شده و در برنامه چهارم (۸۸-۱۳۸۴) نیز قلمروهای کیفیت زندگی از سه جنبه نیازهای اساسی (تغذیه، مسکن، آموزش و بهداشت)، نیازهای محیطی (محیط زیست و شرایط اقتصادی اجتماعی، فرهنگی و سیاسی (و نیازهای حمایتی) تأمین اجتماعی و اوقات فراغت) مورد توجه قرار گرفت.^{۲۶} در واقع بعد از پیروزی انقلاب، رفاه اجتماعی به‌عنوان یک خط‌مشی در قانون اساسی مطرح شد که اصول ۳، ۲۱، ۲۹، ۳۱ و ۴۳ قانون اساسی به‌وضوح این گرایش را نشان می‌دهند.^{۲۷} بررسی مفاد مختلف قانون اساسی نشان می‌دهد که اصل‌های ۲۸ و ۳۰ این قانون نیز جنبه‌های رفاهی دارند. بدین ترتیب نظام رفاهی مدنظر قانون اساسی کشور، یک نظام جامع و فراگیر است.^{۲۸} در برنامه پنجم (۱۳۹۴-۱۳۹۰) به اهداف برنامه قبل و تأکید اساسی بر بیمه‌های اجتماعی و یارانه اشاره دارد. در برنامه ششم (۱۴۰۰-۱۳۹۶) در این برنامه هرکدام از موضوعات مسکن، بهداشت و درمان و بیمه اجتماعی با توجه به اهمیت موضوع تحت یک بخش مجزا بر آنها تأکید و توجه شده است. لیکن با توجه به اهمیت رفاه اجتماعی در ایران قبل و بعد از انقلاب همچنان کاستی‌ها و عدم تحقق اهداف این برنامه‌ها را شاهد هستیم. بر اساس نتایج تحقیق تحلیل وضعیت رفاه در ایران بر اساس شاخص استاندارد رفاه لگاتوم^{۲۹} مشخص گردیده که ایران نه‌تنها در جهان بلکه در منطقه منا و در میان کشورهای اسلامی از نظر وضع

۲۶. همانجا

۲۷. روزبه کردونی و نعمت‌الله فاضلی، «تحلیل برخی گفتمان‌های رفاهی در دوران اصلاحات»، رفاه اجتماعی، ۸، ۳۲ (۱۳۸۸)، ۳۵-۴۴.

۲۸. علی اکبر تاج مزینانی، «گونه‌شناسی نظام‌های رفاهی در جهان»، برنامه‌ریزی و توسعه اجتماعی، ۳، ۶ (۱۳۹۰)، ۲۰۳-۲۳۴.

29. Legatum Prosperity Index

شاخص‌های رفاه دارای جایگاه نامناسبی است.^{۳۰} دفتر بررسی‌های اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس در سال ۱۳۸۱ پژوهشی انجام داده که تصویری از ساختار وضع موجود نظام پراکنده تأمین اجتماعی را همراه با اطلاعاتی در خصوص گروه‌های تحت پوشش، نوع خدمات بیمه، بازنشستگی و درمانی، وابستگی سازمانی و جمعیت تحت پوشش را نشان می‌دهد. مفهوم رفاه اجتماعی طی سالیان اخیر به‌صورت جدی مورد توجه جامعه‌شناسان، اقتصاددانان و سایر رشته‌های مرتبط با توسعه قرار گرفته است.^{۳۱} شناخت الگوها و ابعاد آن یکی از مؤلفه‌های اساسی برنامه‌ریزی اجتماعی و اقتصادی تلقی شده است. سیاست‌گذاری رفاه اجتماعی به‌عنوان شکلی از عدالت اجتماعی^{۳۲} از جمله سازکارهای ارتقای توسعه اجتماعی است^{۳۳} و وجود رفاه اجتماعی در هر جامعه یکی از مهم‌ترین شاخص‌های توسعه‌یافتگی آن جامعه و بازتولیدکننده توسعه آن تلقی می‌شود. به‌عنوان مثال امکانات بهداشتی به‌عنوان یکی از ابعاد رفاه اجتماعی در ربع چهارم جدول قرار می‌گیرد. دسترسی به خدمات بهداشتی و سلامت از شاخص‌های عینی مؤثر در بهبود وضعیت رفاهی و تواناسازی افراد است. بدین معنا که باید برای همه افراد قابل دسترس باشد و هیچ منع و انحصاری برای آن وجود نداشته باشد. برقراری و برخورداری از سلامت و بهداشت به‌عنوان یک کالای عمومی که همه شهروندان جامعه باید از میزان مشخصی از آن برخوردار باشند، از مهم‌ترین هدف‌های برقراری و شکل‌گیری دولت‌ها و نظام‌های رفاهی بوده است.^{۳۴} آموزش، مشارکت اجتماعی، همبستگی اجتماعی، مباحث مربوط به اوقات فراغت و تأمین اجتماعی از مباحث مهم و اثرگذار رفاه اجتماعی محسوب می‌شوند. شاخص‌های اشتغال، مسکن، درآمد، میزان تولید ناخالص ملی، میزان سرمایه‌گذاری و سنجش میزان تجارت از مؤلفه‌های مهم اقتصادی هستند که تاکنون در اندازه‌گیری شاخص رفاه جوامع مختلف نیز از اهمیت و جایگاهی ویژه برخوردار بوده‌اند.^{۳۵} در

۳۰. سعید طاهری و مریم حسین‌زاده، «تحلیل وضعیت رفاه در ایران بر اساس شاخص‌های استاندارد جهانی»، مجله بررسی‌های آمار رسمی ایران، ۳۰، ۱ (۱۳۹۸)، ۲۳۷-۲۸۱.

۳۱. جعفر هزارجریبی و رضا صفری شالی، «رفاه اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن»، پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۲، ۵ (۱۳۹۰)، ۲۲-۱.

32. Ira C. Colby, "Social welfare policy as a form of social justice", in *Comprehensive Handbook of Social Work and Social Welfare*, Edited by Karen M. Sowers and Catherine N. Dulmus (New Jersey: John Wiley, 2008)

۳۳. فیروزآبادی و حسینی، پیشین.

۳۴. عادل پیغامی و سمانه منصوری، «مطالعه تطبیقی ادبیات اقتصاد تا باور و برنامه‌ریزی رفاه اجتماعی، ارائه یک مدل مفهومی ترکیبی». آفاق امنیت، ۷، ۲۵ (۱۳۹۳)، ۸۹-۱۱۴.

35. Espen Dahl & Thomas Lorentzen, "Employment policy and social investment in Norway", in James Midgley, Espen Dahl & Amy Conley Wright (ed.), *Social Investment and Social Welfare*, chapter 5,

ادامه به پیشینه پژوهش‌های پیشین در این حوزه پرداخته شده است.

۳- پیشینه پژوهش

نتایج پژوهشی با عنوان «سیاست‌گذاری دولت در حوزه تأمین اجتماعی در ایران پس از انقلاب بر اساس مدل جزئی - تدریجی» که توسط ملکی طولابی و همکاران (۱۳۹۹) برای پاسخ به سؤال چالش‌ها و موانع سیاست‌گذاری دولت در ایران انجام شده، نشان داد که دولت‌ها به واسطه مشکلاتی چون نقص اطلاعات، نقص تحلیل یا ترس از تغییرات رادیکال و محافظه‌کار بودن در حوزه تأمین اجتماعی و بیمه در ایران دست به تغییرات بنیادین زده‌اند و دولت‌های جدید هم صرفاً لایه‌ای ناچیز از تغییرات را اضافه کرده‌اند که تغییر بنیادین را در بر نمی‌گیرد.

گرگی و شفییعی در سال ۱۳۹۹ رفاه اجتماعی در نظام حقوقی ایران را مورد پژوهش قرار دادند که اشاره داشتند پس از انقلاب اسلامی علی‌رغم ذکر حقوق مرتبط با رفاه اجتماعی در قانون اساسی به سازکارهای ضمانتی آن پرداخته نشده است. همچنین تصویب قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی جهت حمایت و تأیید رفاه اجتماعی و حقوق مربوطه است اما برای مردم حق دادرسی علیه دولت در زمینه حق‌های رفاهی به رسمیت شناخته نشده است و بنابراین فاقد ایجاد رویه قضایی در این مورد هستیم. پس نیاز است تغییر نگرش قوه قضائیه و قضات به مقوله رفاه اجتماعی و حق‌های رفاهی صورت پذیرد.

هزارجریبی و صفری شالی در سال ۱۳۹۴ در پژوهشی با عنوان «گفتمان عدالت اجتماعی در چهار دولت پس از انقلاب اسلامی» با استفاده از روش ارنستو لاکلاو، سنتال موفه و نورمن فراکلاف دریافتند که عدالت در بین دولتمردان مورد توجه بوده و در مفصل‌بندی گفتمان عدالت چهار دولت نشانه مرکزی آن در قالب فقرزدایی نمود پیدا کرده است.

ابراهیمی در سال ۱۳۹۱ در پژوهش خود با عنوان «نگاهی به پژوهش‌های رفاه اجتماعی در ایران (با تمرکز بر مقالات علمی - پژوهشی در دوره زمانی ۱۳۹۳-۱۳۸۰)» نشان داد که تمرکز بیشتر بر سوبه‌های عینی رفاه اجتماعی در مقابل جنبه‌های ذهنی بوده و رفاه اجتماعی را صرفاً در بعد اقتصادی مورد پژوهش قرار داده‌اند.

صیادی‌زاده و احمدی در سال ۱۳۸۵ تحقیقی صرفاً اقتصادی با عنوان «بررسی تابع رفاه آمار تیاسن در ایران: یک تحلیل نظری و تجربی» انجام دادند که بر اساس تابع مورد استفاده شاخص رفاه اجتماعی

در بازه زمانی سال‌های ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۳ وضعیت رفاه اجتماعی را افزایشی به دست آوردند. بر اساس ادبیات موضوع رفاه اجتماعی تعریفی که در این پژوهش مورد استفاده قرار می‌گیرد، تعریف سن از رفاه اجتماعی است که دارای ۴ بعد است.

بعد زیستی که عبارت است از سلامت جسم (مقابل معلولیت و بیماری) و سلامت روان (ترکیب جمعیتی، هرم سنی، امید به زندگی، تغذیه و غیره).

بعد حقوقی مشتمل بر قوانین حمایت از گروه‌های آسیب‌دیده و آسیب‌پذیر، قوانین مربوط به کودکان، نوجوانان و زنان و قوانین کیفری جزایی در مورد بزهکاری جوانان و آسیب‌های اجتماعی؛

بعد اجتماعی شامل امنیت، مهارت اجتماعی، اوقات فراغت، خانواده، جمعیت، گروه‌های در معرض خطر مثل زنان و کودکان و مشارکت اجتماعی؛

و بعد اقتصادی دربردارنده فقر، امنیت، توسعه اقتصادی، اشتغال، مسکن، سیستم پرداخت یارانه‌ای، اقتصاد عام‌المنفعه و غیرانتفاعی، عدالت اجتماعی، حمایت اقتصادی از اقشار آسیب‌پذیر و غیره است. ۳۶.

رفاه اجتماعی در ایران در متن قانون اساسی کشور نمود پیدا کرده است که مشتمل بر شاخص‌هایی همچون استقرار نظام اقتصادی، رفع فقر و محرومیت، تأمین غذا و پوشاک، تأمین مسکن، اشتغال، بهداشت و درمان و مراقبت‌های پزشکی، بیمه و بازنشستگی، حمایت از بیکاران، سالمندان، ازکارافتادگان، زنان، کودکان بی‌سرپرست، در راه‌ماندگان، آسیب‌دیدگان حوادث و سوانح و آموزش و پرورش است.

با توجه به پژوهش‌های پیشین این سؤال مطرح می‌شود که آیا رفاه اجتماعی در قوانین و مقررات کشور به صورت کامل پوشش داده شده است؟ برای پاسخ به این سؤال می‌بایست یکی از شاخص‌های مطرح در رفاه اجتماعی را در نظر گرفت. در اینجا از شاخص سن که به تعیین ابعاد رفاه اجتماعی پرداخته است استفاده می‌شود. سؤال دیگر اینکه آیا تمامی ابعاد رفاه اجتماعی آمارتیا سن در مقررات بالادستی نمود پیدا کرده است؟

در این پژوهش با استفاده از اسناد بالادستی آن دسته از مقرراتی که در خصوص رفاه اجتماعی ذکر شده مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

36. Sen, Op. Cit.

جدول ۴- قوانین و مقررات مرتبط با رفاه اجتماعی در ایران

دسته‌بندی	سند قانونی یا مقرراتی	موضوع	اصل، ماده یا بند
قانون	قانون اساسی	آموزش و پرورش، محیط مساعد، آزادی سیاسی و اجتماعی، رفاه، تأمین نیازهای اساسی، فرصت‌های برابر کار، اشتغال	اصل ۳ (بندهای ۳ و ۹ و ۱۲)، اصل ۱۹، اصل ۲۰، اصل ۲۱ (بندهای ۲ و ۴)، اصل ۲۲، اصل ۲۸، اصل ۲۹، اصل ۳۰، اصل ۳۱، اصل ۴۳ (بندهای ۱، ۲ و ۳)
قانون برنامه ششم توسعه	بیمه / اشتغال، بازنشتی، یارانه، مسکن و آموزش و معیشت	بند (ت) ماده ۲، ماده (۴) بند (ر)، ماده (الف) بند (ب)؛ ماده (۷) بند (ت، ث، ج)؛ ماده (۸) بند (ت، تبصره)، ماده (۹) بند (الف) بند (ب)؛ ماده (۱۲) بند (الف) تبصره، بند (ب)؛ ماده (۱۷) بند (ب)؛ ماده (۱۲) بند (الف) ماده (۲۷) جزء (ب)؛ ماده (الف) بند (الف) ماده (۲۷) بند (ت) ماده (۲۹)، ماده (۳۰)، ماده (۳۹)؛ بند (ب) ماده (۳۹) بند (ر) ماده (۶۴) ماده (۷۰) (بندهای الف، تبصره، ب، پ، جزء (۵) بند (ب) بند (ت، ث، ج، چ، ح)؛ ماده الف ماده (۷۲)؛ بند (ب، ث، ج)؛ ماده (۷۴)؛ ماده (۷۵)؛ ماده (۷۸)؛ ماده (۷۹)؛ ماده (۸۰) بند (الف) بند (ب، پ، ت، ث، ج، چ، ح)؛ ماده (۸۱)؛ ماده (۸۲)؛ ماده (۸۳) (بند ب)؛ ماده (۸۴)؛ بند (ج، خ، ز)؛ ماده (۸۷)؛ ماده (۸۸) بند (ب، ح، خ)؛ ماده (۸۹) بند (پ)؛ ماده (۱۰۳)؛ ماده (۱۰۳) بند (الف)؛ ماده (۱۰۴) بند (الف)؛ بند (ب)؛ ماده (۱۱۳) جزء (۵) بند (ب)؛	
قانون برنامه پنجم توسعه	تأمین اجتماعی، بازنشتی، بیمه، امنیت غذایی و دستمزد و توان بخشی و تأمین اجتماعی	ماده ۱۸ (بندهای ح ه، ی)، ماده (۲۴، ۲۵، ۲۶) بند (الف) بند (ب)، ماده ۲۷ و ۲۸ (بندهای ج، ه، و)، ماده (۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۴) بند (ه)، ماده (۳۹) (بندهای الف، ب، ج، د، ه)؛ ماده (۴۳، ۴۴) (بندهای الف، ح، ک)، ماده (۴۵) (بندهای ج، د)، ماده (۵۹، ۸۰)، ماده (۲۷)، ماده (۱۸۰)، ماده (۱۹۱)، ماده (۱۹۳)، ماده (۲۰۳)، ماده (۲۱۱)، ماده (۲۲۷)، ماده (۲۲۸)	
قانون برنامه چهارم توسعه	بیمه / سیاست‌گذاری در حوزه امنیت و غذا، آموزش و یارانه و بهداشت و تأمین اجتماعی و توان بخشی	ماده ۲۷، ۲۸، ماده (۴۹، ۶۰، ماده (۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ماده (۸۴) الی (۹۹)؛ قانون الحاق یک تبصره به ماده (۹۹)، ماده (۱۰۳)، ماده (۹۵) (بندهای الف، ب، ج، د، ه، و، ز، ح، ط)، ماده (۹۶) (بندهای الف) بند (ب، ج، د)، ماده (۹۷) (بندهای الف، ب، ج، د، ه، و) (ماده (۱۰۱)؛ ماده (۱۰۴)، ماده (۱۰۶)، ماده (۱۰۹) الی (۱۱۲)، ماده (۱۱۳)، ماده (۱۳۰) الی (۱۳۲)،	
قانون برنامه سوم توسعه	بهریستی، حمایتی و بیمه و شروع یارانه	ماده (۲۷)، ماده (۳۶)، ماده (۳۷)، ماده (۳۸)، ماده (۴۰)، ماده (۴۳)، ماده (۴۶) ه ماده (۴۷)، ماده (۵۰) الی (۵۲)، ماده (۵۶)، ماده (۵۷)، ماده (۷۱)، ماده (۱۰۴)، ماده (۱۰۵)، ماده (۱۳۱)، ماده (۱۳۲)، ماده (۱۳۹)، ماده (۱۴۳)، ماده (۱۴۵)، ماده (۱۵۵) الی (۱۵۸)، ماده (۱۶۹)، ماده (۱۹۰) و ماده (۱۹۲)، ماده (۱۹۶)، ماده (۱۹۷)،	
قانون برنامه دوم توسعه	بهریستی، حمایتی، مسکن، اشتغال	تبصره (۶۲)، تبصره (۹۴)، تبصره (۱۶)، تبصره (۱۰)، تبصره (۱۲)، تبصره (۱۳) (بند ب، ه)، تبصره (۶۰)، بند (الف)، تبصره (۲۷)، تبصره (۲۸)، بخش دوم خط‌مشی‌های اساسی،	
قانون برنامه اول توسعه	بهریستی، حمایتی	بند (الف) و (ح) تبصره ۶، تعیین اهداف کلی در خصوص اشتغال، مسکن	
قانون تأمین اجتماعی	حوادث، بیماری و بارداری، ازکارافتادگی، بازنشتی، مرگ و کمک‌ها	تبصره (۲) بند (۱) ماده (۲۸)، تفسیر جزء (۱) بند (ب) تبصره (۲) ماده (۷۶)، تعیین تکلیف تأمین اجتماعی اشخاصی که ده سال و کمتر حق بیمه پرداخت کرده‌اند (۱۳۹۲/۷/۱۷)، فصل اول (ماده (۱۱) فصل پنجم (۱۶) ماده)، فصل ششم (۶) ماده)، فصل هفتم (۴) ماده)، فصل هشتم (۸) ماده)، فصل نهم (۹) ماده) و قانون اصلاح بند (د) ماده (۳) قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی (مصوب ۱۳۹۱/۸/۱)	

قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور	وضعیت معیشتی، اشتغال، مبارزه با فقر، صیانت اجتماعی، سددکاری اجتماعی، بهزیستی	جزء ۵ بند (ب) ماده ۷؛ بند (ج) ماده ۲۸؛ ماده ۵۲؛ بند (الف) ماده ۵۷؛ جزء ۳ و ۲ بند (الف) ماده ۵۷؛ تبصره ۱ ماده ۵۷؛ جزء ۱ و ۲ و ۳ و ۵ و ۷ و ۸ بند (پ) ماده ۵۷؛ بند (ج) ماده ۶۵
قانون ساختار جامع سازمان تأمین اجتماعی	بیمه و برخورداری تأمین اجتماعی	بند (هـ) ماده (۷)، تبصره (۲) بند (۱) ماده (۲۸)، تبصره (۱) ماده (۱)؛ تبصره ۱ ماده ۱؛ ماده ۲، ماده ۳ و ماده ۴
قانون هدفمند کردن یارانه‌ها	یارانه نان و آرد، بیمه اجتماعی و مسکن و اشتغال و سلامت	ماده ۵، ماده ۷ (تبصره)
قانون بیمه بازنشستگی فوق و ازکارافتادگی بافندگان قالی، قالیچه، گلیم و زیلو مصوب ۱۳۷۶/۹/۱۱ و آیین‌نامه اجرایی آن	بیمه	ماده واحده و بندهای ۱ الی ۳
قانون برنامه سالیانه کل کشور	خدمات بهداشتی، درمانی و بیمه و بازنشستگی	بند (ض) تبصره (۱۴)، بند (ع) تبصره (۲۰) ماده واحده قانون بودجه کل کشور در سال ۱۳۸۶؛ بند (۳۹) قانون بودجه سال ۱۳۸۸ کل کشور؛ بند (۹۹) قانون بودجه سال ۱۳۹۰ کل کشور؛ بند (۸۶)، (۸۷)، (۸۸)، (۸۹)، (۹۲)، (۹۳) و بند (۱۲۱) قانون بودجه سال ۱۳۹۲ کل کشور، جزء (الف) تبصره (۱۵)، جزء (ب) تبصره (۱۵)، جزء (و) تبصره (۱۵)، جزء (ز) تبصره (۱۵)، جزء (د) تبصره (۱۹)، تفسیر بند (ح) تبصره (۱۶) قانون بودجه سال ۱۳۹۳، بند (ف) تبصره (۲)، جزء (ط) تبصره (۹)، جزء (ج) تبصره (۱۱)، جزء (الف) تبصره (۱۴)، جزء (ب) تبصره (۱۸)، بند (۵) جزء (ز) تبصره (۱۹)، قانون بودجه سال ۱۳۹۴ کل کشور
قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (مصوب ۱۳۹۳/۱۲/۴) و قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولتی (مصوب ۱۳۸۷)	بیمه و بازنشستگی و بهزیستی، حمل‌ونقل عمومی	قانون الحاق برخی مواد به قانون، ماده ۲۶؛ ماده (۹۷)، ماده ۲۱، ماده ۳۷، ماده ۱۰۱، ماده ۶۳.
قانون جامع حمایت از حقوق معلولان (مصوب ۱۳۸۳)	تأمین اجتماعی و توان‌بخشی و بهزیستی و بیمه	ماده ۱، ماده ۳، ماده ۵، ماده ۷
قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن	تأمین مسکن	ماده ۱؛ ماده ۱۲؛ ماده ۱۶
قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور (مصوب ۱۳۹۴/۲/۱)		بند (ب) ماده ۳۲، بند (ج) ماده (۴۱)، تبصره ماده (۴۹)
قانون اصلاح ماده (۵) قانون بیمه اجتماعی کارگران ساختمانی (مصوب ۱۳۹۲/۹/۱۶) قانون رفع موانع اجرایی قانون بیمه‌های اجتماعی کارگران ساختمانی و نحوه مجازات متخلفان (مصوب ۱۳۹۱/۹/۲۹)		ماده (۵)، ماده ۲، ماده ۳، ماده ۶ و ماده ۷
قانون تشکیل شورای عالی اشتغال (مصوب ۱۳۹۳/۶/۴)		قانون الحاق سه بند به مواد (۲) و (۴) و اصلاح ماده (۶) ماده ۱؛
قانون بیمه‌های اجتماعی قالیبافان، بافندگان فرش و شاعلان صنایع‌دستی شناسه دار (مصوب ۱۳۸۸)		
قانون نقل و انتقال حق بیمه یا بازنشستگی (مصوب ۱۳۶۵/۳/۲۷)		ماده واحده (تبصره ۱ و ۲ و ۳)
قانون بیمه همگانی خدمات درمانی کشور (مصوب ۱۳۷۳)		ماده (۴)، ماده ۱۱، تبصره (و) ماده (۹)
قانون حمایت از کودکان و نوجوانان (مصوب ۱۳۸۱)		بندهای (ب)، (ج)، (د)، (هـ)، ماده ۸

	قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی سرپرست و بدسرپرست (مصوب ۱۳۹۲)	ماده ۹، ماده ۱۰
	قانون تأمین زنان و کودکان بی سرپرست	ماده ۴ (بندهای ۱، ۲، ۳)
	قانون اصلاح مبارزه با مواد مخدر و الحاق موادی به آن (مصوب ۱۳۷۶/۸/۱۷)	ماده ۱۵ (تبصره ۲)
	قانون مصوبه شورای عالی اداری در خصوص سازمان‌دهی متکدیان (مصوب ۱۳۸۷)	ماده ۶
	قانون بیمه‌های اجتماعی کارگران ساختمانی (مصوب ۱۳۸۷)	ماده (۱)؛
ابلاغیه‌های	سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴	بند ۴؛
سیاستی	بندهایی از ابلاغیه مقام معظم رهبری راجع به سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه مرتبط با امور اجتماعی	بندهای ۳۹ الی ۵۱، امور دفاعی و امنیتی (بندهای ۵۳ و ۵۵ و ۵۷ و ۵۸)؛ امور اقتصادی (بندهای ۵ و ۷)
رهبری	بندهایی از ابلاغیه مقام معظم رهبری راجع به سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه مرتبط با بیمه‌های سلامت مورخ ۱۳۸۷/۱۰/۲۱	بند ۱۹، بند ۲۵، بند ۲۴، بند ۳۵
	ابلاغ سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه از سوی مقام معظم رهبری (مصوب سال ۱۳۸۷)	امور اجتماعی بند ۱۲، بند ۱۳، بند ۱۹، بند ۲۰، امور اقتصادی (بند ب)، امور سیاسی، دفاعی و امنیتی (بند ۴۴)
	بندهایی از سیاست‌های ابلاغی رهبری در بخش سلامت (مصوب فروردین ۱۳۹۳)	بند ۷؛ بند ۹
این‌نامه	این‌نامه نظام هماهنگ اجرای طرح کارورزی دانش‌آموختگان دانشگاهی	ماده (۱۰)
	این‌نامه تأمین مسکن گروه‌های کم‌درآمد در دو قالب مسکن اجتماعی و مسکن حمایتی	بند الف، بند ۲ ب
	این‌نامه تأمین مسکن معلولین و مددجویان (مصوب ۱۳۸۸)	ماده ۴
	این‌نامه ساماندهی کودکان خیابانی (مصوب ۱۳۸۴)	ماده ۳
	این‌نامه تأمین مسکن معلولین و مددجویان (مصوب ۱۳۸۸)	ماده ۴
برنامه‌ها و طرح‌ها	برنامه توسعه اشتغال و کاهش بیکاری	اشتغال و توانمندی
	طرح جامع مسکن	مسکن اجتماعی
	طرح کارورزی	توانمندی
	طرح جامع توانمندسازی و حمایت از حقوق زنان	توانمندی
	برنامه توسعه کشاورزی	توسعه
	طرح جامع توانمندسازی زنان بی سرپرست خانوار	توانمندی
	برنامه ملی توانمندسازی اجتماع‌محور	توانمندی
	برنامه بیمه اجتماعی روستائیان	بیمه اجتماعی
	برنامه‌های اجرایی مدیریت و خشک‌سالی	امنیت غذایی
	طرح سید کالایی خانوار	نیازهای اولیه
	طرح یک وعده غذایی گرم به کودکان ۳ تا ۶ سال روستاها	نیازهای اولیه
	طرح سید غذایی به کودکان زیر ۶ سال نیازمند	نیازهای اولیه
	طرح مسکن اجتماعی	مسکن اجتماعی
	طرح پوشش بیمه سلامت همگانی و اجباری رایگان	بیمه سلامت و همگانی
	طرح حمایت غذایی خانوار	نیازهای اولیه
	طرح انبوه‌سازی و ایجاد خانه‌های ارزان	مسکن مهر و مسکن ملی
	برنامه فقرزدایی برای خروج افراد دارای توانایی کار	توانمندسازی
	برنامه‌های فرهنگی معطوف به مشارکت	مشارکت عمومی
	طرح بهسازی بافت‌های فرسود در روستاها	مسکن
	برنامه ایمن‌سازی سکونتگاه‌ها	ایمنی
	برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستاها	اشتغال و توسعه
	برنامه بهداشت و درمان پایه	بهداشت و درمان
اقدامات	مصاحبه کارگزاران و مجریان مربوطه	۱۵ مورد

همان‌گونه که در موارد قانونی مشاهده شد هرچه قوانین به سال‌های اخیر می‌رسد، دقیق‌تر و با تأکید بر رفاه و توسعه اقتصادی و اجتماعی تدوین شده است. علی‌ای حال با توجه به بررسی‌های به‌عمل‌آمده، بررسی ادبیات موضوع و بررسی متون قانون و مقررات مربوط به رفاه اجتماعی، آن بخش از مفاهیمی که جزء کالای عمومی ملی قرار می‌گیرند و دولت و جامعه در تعیین آن نقش دارند به شرح جدول ۵ هستند. جدول ۵- ابعاد رفاه اجتماعی که در کالای عمومی ملی بر اساس قوانین بالادستی قرار گرفتند (یافته‌های محقق)

رقابت پذیر	رقابت پذیر	عدم رقابت پذیر	رقابت پذیر
استثناپذیری	<ul style="list-style-type: none"> • مسکن • آموزش و پرورش • اشتغال • تغذیه و پوشاک مناسب • حمل و نقل همگانی سریع و در دسترس 	<ul style="list-style-type: none"> • تحقیق و توسعه • هنجارها و استانداردها • خدمات اجتماعی • برنامه‌های تفریحی و اوقات فراغت 	ربع دوم
استثناپذیری	<ul style="list-style-type: none"> • شرایط بهینه محیطی • محیط زیست 	<ul style="list-style-type: none"> • صلح و امنیت • قانون و نظم • احساس امنیت اقتصادی • امکانات بهداشتی • آزادی فردی 	ربع سوم
	ربع چهارم		

در ادامه به بررسی قوانین و مقررات بالادستی در خصوص رفاه اجتماعی و انطباق آن با تعریف رفاه اجتماعی آمارتیا سن پرداخته شده است و ابعادی که در قوانین و مقررات نادیده انگاشته شده است تعیین می‌گردد. در این تحقیق از روش تطبیقی - کیفی مورد محور استفاده شده است. روش تطبیقی از داده‌ها و اطلاعات قابل قیاس بین دو جامعه استفاده می‌شود و با استفاده از دو رویکرد کمی و کیفی است. در رویکرد کمی این روش بر مبنای استراتژی قیاسی به دنبال استنتاج فرضیات از یک نظریه عمومی است. در رویکرد کیفی این روش جهت درک و شناخت الگوهای حاکم بر حیات اجتماعی جوامع و فرهنگ‌ها در حکم موردهای مطالعه بررسی می‌گردد.^{۳۷} از میان انواع روش‌های تطبیقی کیفی در این تحقیق از روش مورد محور استفاده شده است. روش مورد محور به دنبال تفسیر و تحلیل علی اهداف پژوهش بوده و مجموعه‌ای از عوامل قابل مقایسه را مورد بررسی قرار می‌دهد. در جدول ۶ انطباق قوانین و مقررات با

۳۷. اووه فلیک، درآمدی بر تحقیق کیفی، ترجمه هادی جلیلی، چاپ اول (تهران: نشر نی، ۱۳۸۷)

تعریف آمارتیا سن از رفاه اجتماعی نشان داده می‌شود.

جدول ۶- انطباق قوانین و ابعاد رفاه اجتماعی سن

دسته‌بندی	سند قانونی یا مقرراتی	موضوع	ابعاد پوشش دهنده			
			زیستی	حقوقی	اجتماعی	اقتصادی
قانون	قانون اساسی	ماده (۲۱)، ۲۸، ۳۰، ۳۱، ۴۳	√	√	√	√
	قانون برنامه ششم توسعه	بیمه / اشتغال، بازنشستگی، یارانه، مسکن و آموزش و معیشت	√	√	√	√
	قانون برنامه پنجم توسعه	ماده (۲۷): مساعدت‌های اجتماعی (خدمات حمایتی و توانمندسازی)، بیمه‌های اجتماعی، بیمه‌های مکمل بازنشستگی	√	√	√	√
	قانون برنامه چهارم توسعه	بیمه / سیاست‌گذاری در حوزه امنیت و غذا، آموزش و یارانه و بهداشت و تأمین اجتماعی و توان‌بخشی	√	√	√	√
	قانون برنامه سوم توسعه	بهریستی، حمایتی	√	√	√	√
	قانون برنامه دوم توسعه	بهریستی، حمایتی، مسکن، اشتغال	√	√	√	√
	قانون برنامه اول توسعه	بهریستی، حمایتی	√	√	√	√
	قانون تأمین اجتماعی	حوادث، بیماری و بارداری، ازکارافتادگی، بازنشستگی، مرگ و کمک‌ها	√	√	√	√
	قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور	وضعیت معیشتی، اشتغال، مبارزه با فقر، صیانت اجتماعی، مددکاری اجتماعی، بهزیستی	√			√
	قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی	مواد ۱ الی ۱۰ در خصوص اهداف، اصول و سیاست‌های اقتصادی و حمایتی و یارانه‌ای		√	√	√
	قانون ساختار جامع سازمان تأمین اجتماعی	بیمه و برخورداری تأمین اجتماعی				√
	قانون هدفمند کردن یارانه‌ها	یارانه نان و آرد، بیمه اجتماعی و مسکن و اشتغال و سلامت				√
	قانون بیمه بازنشستگی فوق و ازکارافتادگی بافندگان قالی، قالیچه، گلیم و زینلو	بیمه				√

✓				خدمات بهداشتی، درمانی و بیمه و بازنشستگی	قانون برنامه سالیانه کل کشور
✓				بیمه و بازنشستگی و بهداشتی، حمل و نقل عمومی	قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت
✓				تأمین اجتماعی و توان بخشی و بهداشتی و بیمه	قانون جامع حمایت از حقوق معلولان
✓				تأمین مسکن	قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن
✓					قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور
✓					قانون رفع موانع اجرایی قانون بیمه‌های اجتماعی کارگران ساختمانی و نحوه مجازات متخلفان
✓					قانون تشکیل شورای عالی اشتغال
✓					قانون بیمه‌های اجتماعی قالیبافان، بافندگان فرش و شاعلان صنایع دستی شناسه دار
✓					قانون نقل و انتقال حق بیمه یا بازنشستگی
✓					قانون بیمه همگانی خدمات درمانی کشور
✓					قانون حمایت از کودکان و نوجوانان
✓					قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی سرپرست و بدسرپرست
✓					قانون تأمین زنان و کودکان بی سرپرست
✓					قانون اصلاح مبارزه با مواد مخدر و الحاق موادی به آن
✓					قانون مصوبه شورای عالی اداری در خصوص سازمان دهی متکدیان
✓					قانون بیمه‌های اجتماعی کارگران ساختمانی
✓	✓		✓		سند چشم انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴
✓					بندهایی از ابلاغیه مقام معظم رهبری راجع به سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه مرتبط با امور اجتماعی
✓					بندهایی از ابلاغیه مقام معظم رهبری راجع به سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه مرتبط با بیمه‌های سلامت
✓					ابلاغ سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه از سوی مقام معظم رهبری
✓					بندهایی از سیاست‌های ابلاغی رهبری در بخش سلامت
✓	✓				آیین‌نامه نظام هماهنگ اجرای طرح کارورزی دانش‌آموختگان دانشگاهی
✓					آیین‌نامه تأمین مسکن گروه‌های کم‌درآمد در دو قالب مسکن اجتماعی و مسکن حمایتی
✓	✓		✓		آیین‌نامه تأمین مسکن معلولین و مددجویان
	✓		✓		آیین‌نامه ساماندهی کودکان خیابانی
✓	✓		✓		آیین‌نامه تأمین مسکن معلولین و مددجویان
✓					برنامه توسعه اشتغال و کاهش بیکاری

✓						طرح جامع مسکن	طرح‌ها
✓	✓					طرح کارورزی	
✓	✓					طرح جامع توانمندسازی و حمایت از حقوق زنان	
✓	✓					برنامه توسعه کشاورزی	
✓	✓					طرح جامع توانمندسازی زنان بی‌سرپرست خانوار	
✓	✓					برنامه ملی توانمندسازی اجتماع‌محور	
✓				✓		برنامه بیمه اجتماعی روستائیان	
✓	✓			✓		برنامه‌های اجرایی مدیریت و خشک‌سالی	
✓	✓			✓		طرح سبد کالایی خانوار	
✓	✓					طرح یک وعده غذای گرم به کودکان ۳ تا ۶ سال روستاها	
✓	✓					طرح سبد غذایی به کودکان زیر ۶ سال نیازمند	
✓	✓					طرح مسکن اجتماعی	
✓	✓			✓		طرح پوشش بیمه سلامت همگانی و اجباری رایگان	
✓	✓			✓		طرح حمایت غذایی خانوار	
✓	✓			✓		طرح انبوه‌سازی و ایجاد خانه‌های ارزان	
✓	✓					برنامه فرزندی برای خروج افراد دارای توانایی کار	
✓	✓					برنامه‌های فرهنگی معطوف به مشارکت	
✓	✓					طرح بهسازی بافت‌های فرسود در روستاها	
✓	✓					برنامه ایمن‌سازی سکونتگاه‌ها	
✓	✓					برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستاها	
✓				✓		برنامه بهداشت و درمان پایه	
✓	✓	✓	✓	✓	مواد ۲، ۳، ۴، ۵، ۸، ۱۱، ۱۳، ۱۴، ۵۴، ۵۵، ۷۳، ۸۰، ۸۵، ۹۴، مواد ۱۰۴ الی ۱۱ و مواد ۱۱۲ الی ۱۱۵ و مواد	منشور حقوق شهروندی	منشور

همان‌گونه که در جدول فوق نشان داده شده است، در قوانین بالادستی نظام بر اساس نظر سن، ابعاد مختلف پوشش داده شده از جمله بعد زیستی (سلامت جسمی) پوشش داده شده و بعد اقتصادی در همه دوران مورد تأکید در قوانین بالادستی بوده و در برنامه‌های چهارم توسعه به ابعاد حقوقی و اجتماعی به قوانین برگرفته از قانون اساسی و نیاز جامعه مورد توجه قرار گرفته است. لیکن آنچه مغفول مانده، بعد زیستی (سلامت روان) است که صرفاً در منشور حقوق شهروندی به آن اشاره شده است و آن‌چنان بایسته و شایسته به آن توجه نشده است و انتظار می‌رود این موضوع مورد توجه سیاست‌گذاران قرار گیرد.

نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر به بررسی قوانین پنج‌ساله برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۶۸-۱۴۰۰) از منظر رفاه اجتماعی پرداخته شده است.

با مطالعه مبانی نظری پژوهش و سایر منابع موجود و در دسترس و با توجه به نظر سن، رفاه اجتماعی یک فرایند چندبعدی بوده که مشتمل بر عوامل زیستی، اقتصادی، اجتماعی و حقوقی است. در اکثر پژوهش‌های پیشین، رفاه اجتماعی را یک یا دو بُعدی دانسته‌اند و آن هم بهبود شاخص‌های رفاهی در زندگی انسان‌ها است.^{۳۸}

در این پژوهش اولین نتیجه نشان داد که از تحلیل داده‌ها و اسناد بالادستی بعد از انقلاب اسلامی، هر برنامه نسبت به برنامه قبل از خود از رشد و توجه بیشتری به نسبت به شاخص‌های رفاهی برخوردار بوده است. دومین نتیجه‌گیری حاصل شده از بررسی اصل قوانین توسعه‌ای، مجموع کل مواد اشاره‌شده به شاخص‌های رفاه اجتماعی در قوانین برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تعداد ۲۰۰ مورد به شاخص‌های رفاهی است. نتیجه‌گیری سوم اینکه از شاخص‌های رفاهی در برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران نسبت به دیگر برنامه‌ها کامل‌تر و جامع‌تر به تأمین رفاه اجتماعی پرداخته است. چهارمین نتیجه‌گیری اینکه در تمامی برنامه‌های پنج‌گانه توسعه به برابری و عدالت اشاره نشده است. با وجود اینکه در اصول ۱۹ و ۲۹ قانون اساسی تساوی حقوق و برخورداری از یک زندگی سالم مورد تأکید بوده است، نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد که بر اساس قوانین پنج‌ساله توسعه کشور و سایر قوانین و مقررات مربوط موضوعات (مسکن، آموزش عمومی، بیمه، حمل‌ونقل، امنیت ملی، امکانات بهداشتی، خدمات اجتماعی، اشتغال، تغذیه و پوشاک) در زمره رفاه اجتماعی به‌عنوان کالای عمومی ملی شناخته می‌شوند. شایان ذکر است در این پژوهش مشخص شد که در تمامی برنامه‌های توسعه کشور و سایر قوانین و مقررات چند مورد توجه است:

- ۱- نبود یک تعریف جامع‌ومانع از رفاه اجتماعی در قوانین و مقررات؛ ۲- قوانین متعدد و تکرر آنها و هم‌پوشانی در وظایف سازمان‌های مجری؛ ۳- فقدان اولویت‌بندی شاخص‌های توسعه و موازی‌کاری؛
- ۴- تکرار مواد مربوط به رفاه اجتماعی در کلیه قوانین و مقررات و به‌صورت سالانه در قانون بودجه کل کشور؛ ۵- تعیین اهداف کلی و رویایی و عدم وجود برنامه ارزیابی در پایان برنامه‌ها؛ ۶- عدم تعیین تاریخ انقضای مواد قانونی و مقرراتی موردی. لازم به ذکر است ابعاد مختلف بر اساس نظر سن پوشش داده

۳۸. بانک توسعه بین‌المللی آمریکا، ۲۰۰۳.

شده و آنچه مغفول مانده بعد زیستی (سلامت روان) است که صرفاً در منشور حقوق شهروندی به آن اشاره شده و در اسناد بالادستی دیگر به آن توجه نشده است و پیشنهاد می‌شود سیاست‌گذاران این موضوع را در قوانین آتی مورد توجه قرار دهند.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

- ابراهیمی، مهدی. «نگاهی به پژوهش‌های رفاه اجتماعی در ایران؛ با تمرکز بر مقالات علمی-پژوهشی در دوره زمانی ۹۳-۱۳۸۰». تأمین اجتماعی، ۱۳، ۴۶ (۱۳۹۴)، ۵-۳۷.
- اعلامیه جهانی حقوق بشر (مصوب ۱۰ دسامبر ۱۹۴۸ مجمع عمومی سازمان ملل متحد)
- باقری محمود و سمیه سادات میرلواسانی. «جایگاه بین‌المللی کالای عمومی در رویکرد عدالت توزیعی». پژوهشنامه حقوق خصوصی، ۱، ۲ (۱۳۹۱)، ۱-۲۸.
- بختیاری، صادق، همایون قربانی و سمیه قربانی. «شاخص ترکیبی رفاه اقتصادی و اندازه‌گیری آن برای انتخاب کشورهای درحال توسعه». پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی، ۳، ۹ (۱۳۹۱)، ۴۱-۵۸.
- پیغامی، عادل و سمانه منصوری. «مطالعه تطبیقی ادبیات اقتصاد تا آبور و برنامه‌ریزی رفاه اجتماعی، ارائه یک مدل مفهومی ترکیبی». آفاق امنیت، ۷، ۲۵ (۱۳۹۳)، ۸۹-۱۱۴.
- تاج مزینانی. علی‌اکبر. «گونه‌شناسی نظام‌های رفاهی در جهان». برنامه‌ریزی و توسعه اجتماعی، ۳، ۶ (۱۳۹۰)، ۲۰۳-۲۳۴.
- حامد، محبوبه. «بررسی تطبیقی قانون برنامه عمرانی پنجم و برنامه پنجم توسعه (با تأکید بر شاخص‌های رفاه اجتماعی مورد توجه در مددکاری اجتماعی)». فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، ۴، ۴ (۱۳۹۴)، ۱۸۹-۲۲۰.
- دفتر مطالعات رفاه اجتماعی. گزارش بررسی شاخص موفقیت لگاتوم در سال ۲۰۱۴ و مقایسه ایران با کشورهای منطقه. مباحثی در حوزه سیاست‌گذاری اجتماعی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، معاونت رفاه اجتماعی، ۱۳۹۴.
- زنده‌باف، عباس. کالای عمومی جهانی. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، ۱۳۹۱.
- سازمان برنامه‌بودجه. سیاست‌ها و رهنمودهای کلی برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور؛ پیوست یک لایحه. تهران: سازمان برنامه‌بودجه، ۱۳۷۸.
- سازمان برنامه‌بودجه. قانون برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۶۲-۱۳۶۶. چاپ اول. تهران: انتشارات سازمان برنامه‌بودجه، ۱۳۶۲.
- سازمان برنامه‌بودجه. قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران. تهران: معاونت برنامه‌ریزی و بودجه، ۱۳۸۵.
- سازمان برنامه‌بودجه. قانون برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۷۹-۱۳۸۳). تهران: انتشارات سازمان برنامه‌بودجه، ۱۳۷۹.
- سازمان برنامه‌بودجه. قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۳-۱۳۸۴). تهران: انتشارات سازمان برنامه‌بودجه، ۱۳۸۳.
- سازمان برنامه‌بودجه. قانون برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران. تهران: انتشارات سازمان برنامه‌بودجه، ۱۳۹۴.
- صیادی‌زاده، علی و سیدمحمد مهدی احمدی. «بررسی تابع رفاه اجتماعی آمارتیا سن در ایران: یک تحلیل نظری و تجربی». نامه مفید، ۵۷ (۱۳۸۵)، ۱۲۳-۱۳۸.
- طاهری، سعید و مریم حسین‌زاده. «تحلیل وضعیت رفاه در ایران بر اساس شاخص‌های استاندارد جهانی». مجله بررسی‌های آمار رسمی ایران، ۳۰، ۱۱ (۱۳۹۸)، ۲۳۷-۲۸۱.

- طرازکار، محمدحسن و منصور زیبایی. «بررسی معیارهای رفاه اجتماعی و توزیع درآمد و فقر در جوامع روستایی و شهری مطالعه موردی استان‌های فارس و اصفهان و سمنان». اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۱۲، ۴۸ (۱۳۸۳)، ۱۳۷-۱۵۴.
- غفاری، غلامرضا و رضا امیدی. «چرخش مفهومی و نظری از فقر به سازه مطروودیت اجتماعی». برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، ۱، ۴ (۱۳۹۱)، ۱-۳۲.
- فلیک، اووه. درآمدی بر تحقیق کیفی. ترجمه هادی جلیلی. چاپ اول. تهران: نشر نی، ۱۳۸۷.
- فیروزآبادی، سید احمد و سید رسول حسینی. «رابطه اعتماد، آگاهی و شبکه‌های اجتماعی با رفاه اجتماعی در شهر تهران». رفاه اجتماعی، ۱۳، ۴۹ (۱۳۹۲)، ۷-۳۹.
- کردونی، روزبه و نعمت‌الله فاضلی. «تحلیل برخی گفتمان‌های رفاهی در دوران اصلاحات». رفاه اجتماعی، ۸، ۳۲ (۱۳۸۸)، ۳۵-۶۴.
- گرجی‌ازندریانی، علی‌اکبر و جعفر شفیعی سردشت. «رفاه اجتماعی در نظام حقوقی ایران»، حقوق اساسی، ۶، ۱۱ (۱۳۸۸)، ۱۶۹-۱۹۰.
- معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور. قانون برنامه پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران. تهران: معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور، ۱۳۹۱.
- ملکی طولایی، بختیار پریزاد و رضا حیدریور. «سیاست‌گذاری دولت در حوزه تأمین اجتماعی در ایران پس از انقلاب بر اساس مدل جزئی - تدریجی»، رهیافت انقلاب اسلامی، ۱۴، ۵۱ (۱۳۹۹)، ۲۵۷-۲۷۸.
- موسوی، میرطاهر و محمدعلی محمدی. مفاهیم و نظریه‌های رفاه اجتماعی. تهران: دانژه، ۱۳۸۸.
- هزارجریبی، جعفر و رضا صفری شالی. «بررسی گفتمان عدالت حاکم بر مقوله تأمین اجتماعی در دولت‌های پس از انقلاب اسلامی». برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، ۶، ۲۳ (۱۳۹۴)، ۱-۴۹.
<https://doi.org/10.22054/qjstd2015.1742>.
- هزارجریبی، جعفر و رضا صفری شالی. «رفاه اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن». پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۵ (۱۳۹۰)، ۱-۲۲.
- هیوز، آون. «مدیریت دولتی نوین - نگرشی راهبردی (استراتژیک) سیر اندیشه‌ها، مفاهیم و نظریه‌ها». مترجم سیدمهدی الوانی، سهراب خلیلی‌شورینی، غلامرضا معمارزاده. چاپ ۲۰. تهران: انتشارات مروارید، ۱۴۰۱.
- (ب) منابع خارجی

- Abramovitz, Mimi. *Regulating the lives of women: Social welfare policy from colonial times to the present*. London; New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2018.

- Cochran, Clarke E., Lawrence C. Mayer, T.R. Carr, N. Joseph Cayer, Mark J. McKenzie & Laura R. Peck. *American Public Policy: An Introduction*. Belmont, CA: Thomson Higher Education, 2005.

- Colby, Ira C. "Social welfare policy as a form of social justice". in: *Comprehensive Handbook of Social Work and Social Welfare*. Edited by Karen M. Sowers and Catherine N. Dulmus. New Jersey: John Wiley, 2008.

- Dahl, Espen & Thomas Lorentzen. "Employment policy and social investment in Norway". in James Midgley, Espen Dahl & Amy Conley Wright (ed.) *Social Investment and Social Welfare*, chapter 5, pages 87-104. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 2017.

- Dinitto, Diana M. *Social welfare: politics and public policy*. Englewood Cliffs, N.J.:

Prentice Hall, 1991.

- Kaul, Inge & Ronald U. Mendoza. "Advancing the Concept of Public Goods", in Inge Kaul (ed.). *Providing Global Public Goods: Managing Globalization*. New York: Oxford Academic, 2003, 78-111. <https://doi.org/10.1093/0195157400.003.0004>

- Midgely, James. *Assets in the Context of Welfare Theory: A Developmentalist Interpretation*, St. Louis, MO: Center for social development, George Warren Brown School of Social Work, Washington University, 2000.

- Sen, Amartya. *Collective choice and social welfare: Expanded edition*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2017.

This Page Intentionally Left Blank